

ONDER DE AANDACHT

SOK-MEDEDELINGEN 36

In december 2001 is de 36^e mededeling van Stichting voor het beheer van Onderaardse Kalksteengroeven in Limburg, kortweg SOK, verschenen. U treft hier de volgende onderwerpen in aan.

Frans Coolen trof tijdens een bezoek aan de Koeleboschgroeve in een gedempte waterput op een diepte van vier meter een grote zwarte kever aan. De kever werd voor determinatie mee naar huis genomen, waar bleek dat het hier om de Lederloopkever (*Carabus variaceus*) ging.

Jacquo Silvertant en Patrick Valk beschrijven in hun artikel de winningstechnieken van mergelbouwsteen in het Geuldal. Over technieken van mergelwinning in de beginjaren van dit fenomeen is nog altijd niet veel bekend. De verschillen in techniek zijn meestal te verklaren vanuit het gebruik van verschillende typen gereedschap. Na de introductie van de elementaire mijnbouwkundige kennis maakte het gereedschap een modernisering door. Bij de datering van mergelgroeven kan de technische innovatie (techniek en gereedschap) een hulpmiddel zijn. Interessant daarbij is te onderzoeken hoe de kennisoverdracht van de ontginningstechniek heeft plaatsgevonden. Aan de hand van de kennisoverdracht van de "mondiale" blokbekerscultuur, de werkwijze van de "amateurs" in het Geuldal en de vondst van een oude bigkel in vergelijking met ander gevonden gereedschap trachten de auteurs tot een reconstructie van een technische ontwikkeling te komen.

In het artikel "De vroege geschiedenis van het vleermuisonderzoek in Zuid-Limburg" van Aldo Voute en Wim Bongers wordt de beginperiode van het vleermuisonderzoek in de groeven van Zuid-Limburg beschreven. In 1938 starten de gebroeder Leo en Pieter Bels met het ringonderzoek. Opvallend is het veranderde inzicht over verstoring en bescherming van de overwinterende vleermuizen van toen en nu.

Ir. D. C. van Schaik wordt terecht geëerd met de titel: pionier van het groeueonderzoek in het algemeen en de Sint Pietersberg in het bijzonder. Slechts weinige van de SOK-leden hebben de in 1972 overleden Van Schaik persoonlijk nog gekend. Jacques Maes beschrijft zijn ondergrondse bezoeken aan het nu allang verdwenen Zuidelijk Gangenstelsel in het gezelschap van Van Schaik. Hij mocht hem assisteren bij het karteren en inventariseren van dit legendarische deel van de Sint Pietersberg. Vlak voor de Belgische grens in Klein Ternaaien liggen twee vrij onbekende groeven in de steilwand van Caestert. Ze zijn in feite klein en onbeduidend en worden vaak over het hoofd gezien. Vanwege noodzakelijke beheerswerkzaamheden van Natuurmonumenten zijn deze kleine mergeexploitaties echter voorgoed onbereikbaar geworden. Door de ondermeer ingekraste oude opschriften en jaartallen en historische duivenissen waren deze groeven, hoe klein dan ook, van cultuurhistorisch belang. Met deze publicatie van Ton Breuls hebben ze op de valreep nog net een plaatsje verworven op de lijst van groeven in Nederlands Limburg.

Inlichtingen over de SOK-mededelingen:

Ton Breuls

Bovenstraat 28

B-3770 Kanne Riemst (België)

e-mail: sok@nhgl.org

NIEUWE VERTEGENWOORDIGER VAN HET GENOOTSCHAP IN DE MILIEUFEDERATIE

Lange tijd heeft Lei Hensels het Genootschap vertegenwoordigd in het bestuur van de Stichting Milieufederatie Limburg. Om gezondheidsredenen heeft Lei te kennen gegeven dat hij zijn functie wil overdragen. We hebben inmiddels John Clerx bereid gevonden om zijn plaats in te nemen. John is binnen het Genootschap vooral bekend als slakken-expert, maar ook in tal van andere natuuronderwerpen is hij goed thuis.

Zijn vertegenwoordigende rol kan John het best vervullen als hij goed wordt geïnformeerd over actuele natuur- en milieuontwikkelingen binnen de provincie. Daarom roep ik iedereen op om hem op de hoogte te brengen wanneer er zorgwekkende ontwikkelingen op milieugebied worden geconstateerd. Hij is bereikbaar op telefoonnummer 0475-329556.

Graag wil ik Lei van harte bedanken voor zijn jarenlange inzet, en John veel succes toewensen in zijn nieuwe rol.

Frans Coolen, Voorzitter

BINNENWERK BUITENWERK

ZATERDAG 2 MAART organiseert **Kring Venlo** een onderhoudsdag op de Groote Heide. Vertrek om 9.00 uur vanaf het Informatie Centrum Groote Heide bij Venlo.

ZONDAG 3 MAART kunnen geïnteresseerden de handen uit de mouwen steken en de leden van de **Werkgroep Meinweg** meehelpen met beheersmaatregelen. In het heideterrein zullen enkele bomen en struiken verwijderd worden. Opgave en informatie bij Wouter Jansen (tel. 0475-326798).

WOENSDAG 6 MAART komen de leden van de **Vlinderstudiegroep** bij elkaar. Er zullen waarnemingen van vlinders en allerlei zaken rondom vlinders en bescherming van vlinders besproken worden. Deze bijeenkomst vindt plaats in het Natuurhistorisch Museum Maastricht en begint om 20.00 uur.

DONDERDAG 7 MAART organiseert **Kring Maastricht** in samenwerking met het IVN en CMNE een voorlichtingsbijeenkomst over de plannen voor de Grensmaas. De lezing

wordt gehouden in het Natuurhistorisch Museum Maastricht en begint om 20.00 uur.

VRIJDAG 8 MAART houdt de **Studiegroep Onderaardse Kalksteengroeven** een bijeenkomst in het Natuurhistorisch Museum Maastricht. Aanvang 19.30 uur.

ZATERDAG 9 MAART organiseert **Kring Venlo** een onderhoudsdag op de Groote Heide. Wie de handen uit de mouwen wil steken, kan vertrekken om 9.00 uur vanaf

het Informatie Centrum Groote Heide bij Venlo.

ZONDAG 10 MAART neemt Pierre Thomas geïnteresseerde wandelaars mee op een winterwandeling van de **Plantenstudiegroep**. Ditmaal staat het geologische landschap rond Trooz (B) centraal. Trooz ligt in het dal van de Vesdre. De wandeling duurt ongeveer vier uur. Vertrek: 10.00 uur achter NS-station Maastricht (zij-ingang aan de Meerssenerweg). De wandeling start om 11.00 uur vanaf de noordelijk ingang van het station van Trooz. Opgave bij Pierre Thomas (tel. 045-5708870 of e-mail: pthomas@ilimburg.nl). Wie de wandeling wil afsluiten met een hapje eten kan hiervoor terecht in de "Le vieux de Soiron" en geven dit van tevoren door aan Pierre.

MAANDAG 11 MAART komt Hans Oversteegen voor **Kring Heerlen** een lezing houden over Slijmzwammen. Niet alleen zullen er fraaie dia's te bewonderen zijn, maar Hans neemt ook een deel van zijn collectie mee. Omdat Slijmzwammen hele kleine zwammen zijn, is het handig om een vergrootglas mee te brengen. De lezing wordt gehouden in de de zaal van Stichting Botanische Tuin Kerkrade, St. Hubertuslaan 74 te Terwinselen (Kerkrade-West). Aanvang om 20.00 uur, einde rond 22.30 uur.

WOENSDAG 13 MAART verzorgt **Kring Venlo** een natuurwandeling over de Groote Heide te Venlo. Tijdens de wandeling is aandacht voor vegetatie, beheer, geologie en historie. Vertrek om 13.30 uur vanaf het Informatie Centrum Groote Heide in Venlo.

DONDERDAG 14 MAART houdt het **Algemeen bestuur** van het Natuurhistorisch Genootschap haar vergadering in het GroenHuis in Roermond.

VRIJDAG 15 MAART verzorgt Frans Coolen voor **Kring Venlo** een lezing over de flora van de Romeinenweerd en de Tangkoel als onderdeel van de Maascorridor. De lezing vindt plaats in de kinderboerderij Hagerhof te Venlo. Aanvang 20.00 uur.

VRIJDAG 22 MAART organiseert de **Plantenstudiegroep** een lezing over Mallorca. John Adams zal het prachtige landschap met haar endemische plantensoorten en bijzondere dieren belichten. De lezing wordt gehouden in het Natuurhistorisch Museum Maastricht. Begin om 20.00 uur.

ZATERDAG 23 MAART gaat de **Herpetologische Studiegroep** op het Plateau van Margraten op zoek naar Vroedmeesterpadden en Vinpootsalamanders. Op het plateau bevinden zich veel zogenaamde witte hokken die nog met waarnemingen gevuld moeten worden. Denis Frissen verwacht geïnteresseerde excursiegangers om 10.00 uur bij de kerk van Margraten.

ZONDAG 24 MAART kunnen geïnteresseerden de handen uit de mouwen steken en de leden van de **Werkgroep Meinweg** meehelpen met beheersmaatregelen in natuurgebied de Driestruik. In het heideterrein zal de Amerikaanse vogelkers verwijderd worden. Opgave en informatie bij Wouter Jansen (tel. 0475-326798).

DINSdag 26 MAART verzorgt de **Mollusken Studiegroep Limburg** een werkvondt bij Gerard Majoor (Jekerschans 12, Maastricht) thuis. Iedere belangstellende is welkom, maar neem van tevoren even contact op met coördinator Stef Keulen (045-4053602).

DONDERDAG 28 MAART houdt Martijn Doorenbosch voor **Kring Venray** een lezing over vleermuizen in winter- en zomerverblijven. De avond wordt gehouden in het Gemeenschapshuis, Watermolenstraat 1 te Oostrum. Aanvang 20.00 uur.

WOENSDAG 3 APRIL komen de leden van de **Vlinderstudiegroep** bij elkaar. Er zullen waarnemingen van vlinders en allerlei zaken rondom vlinders en bescherming van vlinders besproken worden. De bijeenkomst vindt plaats in het Natuurhistorisch Museum Maastricht en begint om 20.00 uur.

DONDERDAG 4 APRIL wordt een **Algemene ledenvergadering** georganiseerd in samenwerking met **Kring Maastricht**. Om 19.00 uur begint de ledenvergadering en wordt om 20.00 uur gevolgt door de ledenavond van Kring Maastricht. Er zal een lezing worden gegeven door M. Moureau (Stichting Oud Sint Pieter) en J. Moureau over verschillende aspecten van de Sint Pietersberg. De bijeenkomst vindt plaats in het Natuurhistorisch Museum te Maastricht.

ZATERDAG 6 APRIL verzorgt de **Plantenstudiegroep** een excursie naar het Cannerbosch en het Caestertbos. Beide hellingsbossen staan bekend om hun prachtige voorjaarsflora. Deze excursie staat onder leiding van Bert op den Camp (tel. 043-3622808 of e-mail: bodcamp@home.nl) en vertrekt om 10.00 uur

vanaf NS-station Maastricht (ingang aan de Meerssenerweg).

ZONDAG 7 APRIL houdt de **Plantenstudiegroep** een lentewandeling in het Wormdal. Olaf Op den Kamp wandelt met enthousiaste wandelaars over een deel van de Carboonroute door het Wormdal aan de Duitse zijde. Het "thema" van de wandeling is meanders, mijnbouw en molens. Vertrek om 10.00 uur vanaf NS-station Maastricht (zij-ingang aan de Meerssenerweg) óf om 10.45 uur op de parkeerplaats achter NS-station Kerkrade (nabij het Industrien). Opgave bij Olaf Op den Kamp (tel. 045-5459213).

DINSdag 9 APRIL is er een vergadering van het **Dagelijks bestuur** van het Natuurhistorisch Genootschap in het GroenHuis in Roermond.

WOENSDAG 10 APRIL verzorgt **Kring Venlo** een natuurwandeling over de Groote Heide te Venlo. Tijdens de wandeling is aandacht voor vegetatie, beheer, geologie en historie. Vertrek om 13.30 uur vanuit het Informatie Centrum Groote Heide in Venlo.

VRIJDAG 12 APRIL houdt Peter Kolzhorn voor de **Herpetologische Studiegroep** een lezing over Heikikkers in aangrenzend Duitsland. De avond wordt gehouden in het GroenHuis, Godsweerderstraat 2 te Roermond. Aanvang 20.00 uur.

ZATERDAG 13 APRIL bezoeken leden van de **Plantenstudiegroep** een voorjaarsbos ten zuiden van Luik. Wie wil meegenieten van de pracht in de bossen staat om 10.00 uur achter NS-station Maastricht (ingang aan de Meerssenerweg). De excursie staat onder leiding van Johan den Boer (tel. 043-3625011 of e-mail: johan@mistletoe.net).

ZONDAG 14 APRIL bezoekt **Kring Heerlen** onder leiding van Olaf Op den Kamp de prehistorische vuursteenmijnen van Rijckholt. Daarnaast zal de excursieganger verwend worden door de floristische voorjaarsrijkdom van het Savelsbos. Excursiegangers vertrekken om 13.15 uur vanaf de klein parkeerplaats aan de Spoorstraat te Heerlen (schuin tegenover het Sporthotel) óf bevinden zich om 14.00 uur bij de kerk van Ryckholt. Let op! Bij deze excursie geldt een maximum van 30 deelnemers! U moet zich daarom van tevoren opgeven bij het secretariaat (tel. 045-5310661).

ZONDAG 14 APRIL houdt **Kring Venlo** een (trek)vogelexcursie op de Groote Heide. Het

vertrek is om 8.00 uur vanaf het Informatie Centrum Groote Heide bij Venlo.

DINSdag 16 APRIL houdt de **Plantenstudiegroep** een streepexcursie (tot circa 13.00 uur) in de omgeving van Ittervoort. Tijdens deze excursie worden lege kilometerhokken ingevuld. Wie mee wil helpen met inventariseren staat om 10.00 uur bij de kerk van Ittervoort. Eduard Blink (tel. 043-4081796) is excursieleider.

VRIJDag 19 APRIL verzorgt de **Libellenstudiegroep** een bijeenkomst in het Groen-Huis, Godswederstraat 2 te Roermond. Tijdens deze bijeenkomst zullen een aantal leden korte presentaties houden over hun libellenwaarnemingen van het afgelopen sei-

zoen. De kalender van activiteiten zal deze avond ook gepresenteerd worden. Aanvang om 20.00 uur.

ZATERdag 20 APRIL organiseert **Kring Venray** in samenwerking met de **Herpetologische studiegroep** een inventarisatiedag in de omgeving van Horst. Geïnteresseerden staan om 10.00 uur bij de kerk van Melderslo.

ZATERdag 20 APRIL houdt de **Plantenstudiegroep** een excursie in de omgeving van Lemiers en de Schneeberg. Jan Egelmeers (tel. 043-6042655 of e-mail: doretta@zonnet.nl) verwacht belangstellenden om 10.00 uur achter het NS-station Maastricht (oostelijke ingang aan de Meerssenerweg) of men staat om 10.30 uur gereed voor vertrek bij de kerk van Lemiers.

HERPETOLOGISCHE STUDIEGROEP

Contactpersoon: Y. Damstra, Bosstraat 15, 6071 XR Swalmen, herpetofauna@nhgl.org

PLANTENSTUDIEGROEP

Secretaris: Olaf Op den Kamp, Adriaen Brouwerstraat 36, 6464 AW Kerkrade, planten@nhgl.org

SPINNENWERKGROEP LIMBURG

Inlichtingen: J.H.G. Peeters, tel. 043-3505484 (overdag), spinnen@nhgl.org

STUDIEGROEP ONDERAARDSE KALKSTEENGROEVEN

Secretaris: Joep Orbons, Holdaal 6, 6228 GH Maastricht, sok@nhgl.org

VLINDERSTUDIEGROEP

Secretaris: J. Queis, Spaanse singel 2, 6191 GK Beek, vlinders@nhgl.org

ZOOGDIERENWERKGROEP

Inlichtingen: bureau NHGL, Godswederstraat 2, 6041 GH Roermond, zoogdieren@nhgl.org

PADDESTOELENSTUDIEGROEP

Inlichtingen: P.H. Kelderman, Herkenbroekerweg 23, 6301 EG Valkenburg, paddestoelen@nhgl.org

VISSENWERKGROEP

Inlichtingen: R. Akkermans, Wilhelminalaan 47, 6042 EL Roermond, vissen@nhgl.org

SPRINKHANENSTUDIEGROEP

Contactpersoon: W. Jansen, Wilhelminalaan 85, 6042 EM Roermond, sprinkhanen@nhgl.org

VOGELSTUDIEGROEP

Contactpersoon: R. van der Laak, Bethlehemstraat 34, 6418 GK Heerlen, vogels@nhgl.org

WERKGROEP BEHOUD SCHINVELDSE BOSSEN EN BRUNSSUMMERHEIDE

Secretaris: P. Spreuwenberg, Aan de Slagboom 2, 6372 KW Schaesberg, brunssummerheide@nhgl.org

MOSSENSTUDIEGROEP

Inlichtingen: J. Hermans, Hertestraat 21, 6067 ER Linne, mossen@nhgl.org

WERKGROEP MEINWEG

Inlichtingen: W. Jansen, Wilhelminalaan 85, 6042 EM Roermond, meinweg@nhgl.org

STUDIEGROEP BLOEMEN EN BIJEN

Contactpersoon: L. Hensels, Tramstraat 9, 6088 EA Roggel, bijen@nhgl.org

LIBELLENSTUDIEGROEP

Contactpersoon: J. Hermans, Hertestraat 21, 6067 ER Linne, libellen@nhgl.org

MOLLUSKENSTUDIEGROEP LIMBURG

Contactpersoon: S. Keuleh, Mesweg 10, 6336 VT Hulsberg, mollusken@nhgl.org

KRING MAASTRICHT

Voorzitter (a.i.): D.Th. de Graaf, Klokbekerstraat 20, 6216 TR Maastricht, maastricht@nhgl.org

KRING HEERLEN

Voorzitter: P. Thomas, L.T.M.-weg 26, 6412 BP Heerlen, heerlen@nhgl.org

KRING VENLO

Voorzitter: J. Eenshuistra, L. van Beierenstraat 1, 5913 VM Venlo, venlo@nhgl.org

KRING ROERMOND

Voorzitter: M. de Ponti, Parklaan 10, 6045 BT Roermond, roermond@nhgl.org

KRING VENRAY

Secretaris: H. Heijligers, Lottumseweg 27, 5872 AA Broekhuizen, venray@nhgl.org

NATUURHISTORISCH M A A N D B L A D

REDACTIE G. Verschoor & H. Heijligers (hoofdredactie), D.Th. de Graaf, J.T. Hermans, M. Lejeune, A.J.W. Lenders & J.H. Willems (redactie), R. Steverink (redactie-assistent), Godswederstraat 2, 6041 GH Roermond, redactie@nhgl.org.

RICHTLIJNEN VOOR KOPIJ-INZENDING Diegenen die kopij willen inzenden, dienen zich te houden aan de richtlijnen opgesteld door de redactie. Richtlijnen kunnen worden aangevraagd bij bovenstaand redactieadres of zijn te bekijken op de internetpagina van het Genootschap.

Basisontwerp typografie: Graatsma in vorm, Maastricht.

Grafische verzorging: Van de Manakker, Grafische communicatie, Maastricht, vdmanakker@bvd.nl.

Druk: SHD Grafimedia, Swalmen.

ISSN 0028-1107

COPYRIGHT Auteursrecht voorbehouden. Overname slechts toegestaan na voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP IN LIMBURG

DAGELIJKS BESTUUR F. Coolen (voorzitter), H. Schmitz (secretaris), H. van der Weijden (penningmeester), R. Akkermans (ondervoorzitter), J. Teeuwen (bestuurslid), Godswederstraat 2, 6041 GH Roermond, bestuur@nhgl.org.

BUREAU Henk Heijligers (bureau manager) & Roel Steverink (bureau medewerker), Godswederstraat 2, 6041 GH Roermond, tel. 0475-386470, bureau@nhgl.org.

LEDENADMINISTRATIE N.A. van de Wal, Godswederstraat 2, 6041 GH Roermond, tel. 0475-386470 ledenadministratie@nhgl.org, giro: 1036366, voor België: 000-1507143-54.

LIDMAATSCHAP € 25 p/j., jeugdleden t/m 23 j. & 65+-leden € 12,50; bedrijven, verenigingen, instellingen e.d. € 75.

BESTELLINGEN van Publicaties, (oude) Maandbladen en andere uitgaven: uitsluitend schriftelijk bij het Publicatiebureau Natuurhistorisch Genootschap, Groenstraat 106, 6074 EL Melick.

LOSSE NUMMERS € 3; leden € 2,50 m.u.v. extra dikke en themanummers (excl. porto).

INTERNET <http://www.nhgl.org>

STICHTING NATUURPUBLICATIES LIMBURG

Uitgever van publicaties, boeken en rapporten van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg. J. Hermans, Hertestraat 21, 6067 ER Linne, tel. 0475-462440, snl@nhgl.org.

STICHTING DE LIERELEI

Projectbureau voor onderzoek op het gebied van natuur en landschap in de provincie Limburg. B. op den Camp, Godswederstraat 2, 6041 GH Roermond, tel. 0475-386470, lierelei@nhgl.org.

STICHTING IR. D.C. VAN SCHAÏK

Stichting voor het beheer van onderaardse kalksteengroeven in Limburg. Secretariaat, Postbus 2235, 6201 HA Maastricht, tel. 043-3216506, fax 043-3672585, vanschaikestichting@nhgl.org.

Provincie

Het uitgeven van het Natuurhistorisch Maandblad wordt mede mogelijk gemaakt door een financiële bijdrage van de provincie Limburg.

Limburg